

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований в 1996 році

Рівне – 2009

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42. — Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Пальчевський Степан Сергійович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний секретар) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член АПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павлютенков Євген Михайлович – доктор педагогічних наук, професор (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти);

Пасічник Ігор Демидович – доктор психологічних наук, професор (Національний університет “Острозька Академія”);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Савчин Мирослав Васильович – доктор психологічних наук, професор (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

Терещук Григорій Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПН України (Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 4 від 27.11.2009 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2009

технологій оволодіння основами різних технологічних процесів швейного виробництва та вмінням залучення учнів до проектно-конструкторських та технологічних робіт. Конструювання швейних виробів є одним із таких видів робіт. Оскільки побудова креслень основи конструкцій швейних виробів досить відповідальний і трудомісткий процес, то досить важливо правильно обрати систему крою, яка буде простою і зрозумілою. Методика оволодіння декількома системами крою майбутніми вчителями технологій, які дозволять їм обирати ефективніші з точки зору точності, зручності та якості модельні конструкції одягу в різних класах при вивченні трудового навчання, є найважливішим напрямом дослідження в галузі трудової підготовки школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амирова Э.К. Конструирование одежды: учебник для студ. учреждений сред. проф. образования / Э.К.Амирова, О.В.Сакулина, Б.С.Сакулин, А.Т.Труханова. – М.: Мастерство, 2002. – 496 с.
2. Гриншпан И.Я. Конструирование мужской верхней одежды по индивидуальным заказам: учеб. пособие для сред. проф. учеб. заведений / Илья Яковлевич Гриншпан. – М.: Изд-й центр «Академия», 2005. – 368 с.
3. Державні стандарти базової і повної середньої освіти /Освітня галузь „Технологія” //Трудова підготовка в закладах освіти. — 2004. — №3. — С.1-6.
4. Куренева С.В. Конструирование одежды / С.В.Куренева, Н.Ю.Савельева. – [2-е изд.]. – Ростов на Дону: Феникс, 2004. – 480 с. – (Серия «Высшее профессиональное образование»).
5. М.Мюллер и сын: материалы семинара ДМ «Кузнецкий мост». – М., 1996. – 38 с.
6. Радкевич В.О. Моделирование одежды: підручник / В.О.Радкевич. – К.: Вікторія, 2000. – 352 с.
7. Трудове навчання: 5-9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. — К., Ірпінь: Перун, 2005. — 256 с.

Резюме. В статье рассматриваются современные системы конструирования одежды, которые используются при подготовке будущих учителей технологий.

Ключевые слова: проектирование, моделирование, конструирование, метод (способ), построение, черчение, конструкция.

The summary. There are considered different systems of clothes designing in the article, that are used in preparing of future teachers of technologies.

Key words: projection, modeling, designing, method (way), construction, drawing, structure.

Одержано редакцією 20.10.2009 р.

УДК: 371.322

Р. С. МОХНЮК

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТСТВА – ПРОБЛЕМА СУЧАСНОГО ВИХОВАННЯ

Резюме. У статті розкривається актуальність проблеми формування громадянської культури особистості, її сутність і функції.

Ключові слова: культура, громадянська культура, функції громадянської культури.

Однією з умов розбудови української незалежної держави як демократичної є наявність громадянського суспільства. У зв'язку з цим надзвичайно важливим і невідкладним завданням сьогодення є формування справжнього громадянина: активного, освіченого, здатного жити й працювати в умовах демократії, спроможного забезпечувати соборність і незалежність України, відчувати постійну відповідальність за себе, свій народ і країну.

Актуальність проблеми дослідження репрезентована різноманітністю теоретичних підходів до вирішення цієї проблеми – формування громадянської культури особистості. Конституція України, Закон України «Про освіту»(ст. 50), Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), «Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності», «Національна доктрина розвитку освіти України (ХХІ століття)» розкривають першочергове завдання формування громадянськості у сучасній молоді, зростання її самостійності і самодостатності, активізації процесів національної самоідентифікації, підвищення громадянського авторитету, її адекватного ставлення до інституцій держави та настанов влади, законослухняності та критичної вимогливості.

Аналіз наукових першоджерел показує, що проблема становлення громадянськості досліджувалась суспільними науками різних часів. Вона простежується в роботах Аристотеля, Платона, Протагора, Цицерона, Дж. Локка, Т. Гобса, Ж.-Ж. Руссо, І.Канта, Ф. Гегеля, К. Д. Ушинського, С. Гессена, Т. Гобса, А. Токвіля, К. Поппера.

З історії української науки відомі дослідження В.Антановича, Б.Грінченка, М.Грушевського, І.Добровольського, М.Драгоманова, Б.Кістяківського, О.Музиченка, Ю.Охрімовича, М.Павлика, С.Русової, Ф.Сушицького, Я.Чепіги, С. Черкасенка, С. Шелухіна та інших.

У сучасній педагогічній науці дослідження громадянської культури здійснені В.Андрущенком, Р.Арцишевським, О.Бабкіною, Г.Баллом, І.Бехом, М.Боришевським, О.Вишневським, С.Гончаренком, В.Горбатенком, І.Жаданом, І.Зязюном, Н. Зарудною, П. Ігнатенком, Б. Кобзарем, О. Киричуком, В.Кременем,

Н.Лавриченко, Т.Ладиченко, В.Лісовим, Н.Ничкало, В.Поплужним, М.Рагозіним, Ю.Руденком, А.Сиротенком, Б.Степанишиним, О.Сухомлинською, І.Тараненко, К.Чорною та іншими.

Окремі аспекти формування громадянських якостей особистості представлені в дисертаційних дослідженнях: О.Баранкова, Г.Кловак, І.Охрименка (традиції української етнопедагогіки в рамках чинників формування національної самосвідомості); Л.Бойко, К.Плівачук, Р.Пріми, В.Яніва (соціалізація особистості засобами народної творчості, родинно-побутової звичаєвості); Я.Журицького, І.Тисячника (психологічні особливості самовизначення школярів); В.Бочарової, Г.Корди (соціальне середовище як фактор формування особистості); Л.Голіка, Г.Левченка, Т.Клинченка, М.Красовицького (полікультурна освіта).

Узагальнення ідей наукових досліджень з проблеми формування громадянської культури дозволило з'ясувати, що різні аспекти виховання громадянських чеснот у сучасній молоді в умовах розбудови української державності розглядалися за такими напрямками:

- концептуальні засади національного виховання (М.Євтух, П.Ігнатенко, П.Каноненко, В.Кузь, Ю.Руденко, М.Стельмахович, О.Сухомлинська та ін.);
- філософський аспект формування громадянських якостей (Л.Архангельський, Р.Арцишевський, Р.Гурова, І.Кон, Г.Філонов та ін.);
- психологічне обґрунтування проблеми (Б.Ананьєв, Л.Божович, Н.Левітов та інші);
- розкриття методологічних аспектів і загальнотеоретичних основ побудови цілісного навчально-виховного процесу, спрямованого на формування особистості громадянина (А.Бик, А.Бойко, Я.Гордін, В.Коротов, В.Лозова, З.Невський, К.Чорна, В.Щербинський);
- висвітлення сутності, змісту, форм і методів громадянського виховання (П.Ігнатенко, Н.Косарева, Л.Крицька, В.Поплужний, В.Сухомлинський, Р.Хмелюк);
- виокремлення проблем морального становлення особистості як одного з компонентів громадянського виховання (О.Богданова, М.Болдирев, В.Петров та інші).

Автори вказаних вище досліджень, розкриваючи різні аспекти громадянського виховання, акцентували увагу на учнівській молоді, не торкаючись широких верств студентства.

Студентство за своїм покликанням є одним із могутніх джерел відродження не лише інтелектуального потенціалу суспільства, але й його національного духу, проте наукові доробки здебільшого стосуються вивчення питань фахової підготовки студентської молоді. Тому нами була обрана проблема – формування громадянської культури студентів вищих навчальних закладів.

Метою даної статі є з'ясування сутності громадянської культури особистості та її функцій.

Культура – «міра і якість втілення в особистостях, групах, спільнотах людей сутнісних сил людського роду, є здатність людини до успадкування досвіду і перетворювальної діяльності» [4, 23].

У філософському значенні слова, в культурі розкривається творчий характер людського буття, здатність людини змінювати природу, суспільство і саму себе, а також наділяти продукти своєї діяльності загальнозначущими функціями. Таким чином, культура – це поняття, яке означає певний історичний рівень розвитку суспільства, творчих сил і здібностей людини, втілений у типах і формах організації життя і діяльності людей, а також в цінностях, які створюються ними. [2, 121].

Соціальна значущість культури в житті суспільства і особистості визначається тим, що саме вона формує соціальну спрямованість активності людини, орієнтує її на перетворення умов своєї життєдіяльності та саморозвиток індивіда. Тільки в процесі опанування культурою, активного її відтворення, перетворення й збагачення людина стає особистістю. «Культура – це своєрідний код існування людини, її різноманітних відносин з космосом, природою, одним з одним. ... Тому її можна визначити в найбільш стислій формі як спосіб суспільного самовідтворення людини і людства» [4, 13].

Чисельні визначення категорії «культура» можна класифікувати на чотири основні групи – ціннісні, діяльнісні, ідеологічні, семіотичні. Спільним для них є те, що всі вчені трактують зазначену дефініцію як системне утворення, центральною ланкою якого є відношення людини до світу, до інших, до праці, природи та ін. Особистість, зазначає Е.Соколов, вступає у взаємодію з культурою у трьох аспектах:

- засвоює культуру, будучи при цьому об'єктом культурного впливу;
- функціонує в культурному середовищі як носій і виразник культурних цінностей;
- створює культуру, будучи об'єктом культурного творення.

Вчений зазначає, що в кожному з цих відношень існує певна міра відповідності між культурою і особистістю, оскільки вони доповнюють одна одну для власного існування. Тобто, ми не можемо говорити про культуру взагалі не зачіпаючи культуру особистості і, навпаки, говорячи про людину – не можна забувати про культуру взагалі. Тобто – різноманітні відношення людини і культури пов'язані з характером прояву основних функцій культури. [8, 77].

Український вчений О.М.Костенко сформулював, так звану, натуралістичну концепцію "культури людини" – "Культура людини – це міра узгодженості волі і свідомості людини із законами Матері-Природи" [3, 158]. Виходячи з принципу соціального натуралізму, науковець приходив до висновку, що особливим видом культури особистості є "соціальна культура людини" як міра узгодженості волі і свідомості із природними законами, за якими існує життя людей у суспільстві. Різновидами соціальної культури є політична, економічна, правова, моральна, релігійна культура людини, тощо.

Сучасні дослідники стверджують, що в історії розвитку людського суспільства культура виконує наступні функції (Див. Рис.1):

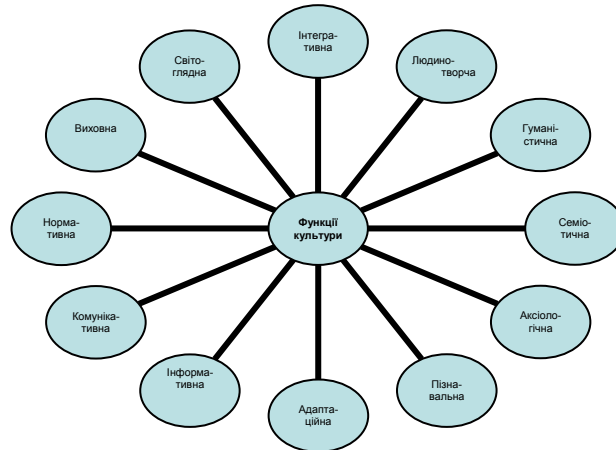

Рис.1 Функції культури

1) *адаптаційну*, яка дає можливість кожному пристосуватися до існуючих у суспільстві оцінок і норм поведінки;

2) *пізнавальну*, яка ознайомлює людину зі знаннями, необхідними для визначення ціннісного ставлення до світу, бо саме культура накопичує знання про світ і дає можливості для засвоєння цих знань;

3) *ціннісну* (аксіологічну), що надає можливість виробити ціннісні орієнтації людини, коригувати норми поведінки, ідентифікувати себе у суспільстві. Ця функція культури допомагає сформувати у людини певні потреби і ціннісні орієнтації. Як правило, саме за останніми і судять про культурний рівень людини;

4) *інформативну*, яка дає людині і суспільству певну інформацію. Культура є засобом, що виробляє і запам'ятовує інформацію;

5) *комунікативну*, що забезпечує передачу культурних цінностей, засвоєння яких неможливе без спілкування людей. Сам процес спілкування здійснюється за допомогою мови, музики, образотворчого мистецтва тощо;

6) *нормативну* (регулятивну), яка полягає у відпрацюванні і поширенні норм поведінки, які суспільство пропонує людині й відповідно до яких формується спосіб життя людей, їх ціннісні орієнтації, поведінка. Зміст цієї функції полягає в тому, що культура впливає на поведінку людей, регулює їх вчинки та оцінки;

7) *виховну*, яка визначається тим, що кожна людина є продуктом власної культурної творчості, у процесі якої вона задовольняє матеріальні і духовні потреби, розвиває свої здібності, досягає певних життєвих цілей;

8) *світоглядну*, в основі якої лежить формування світогляду людини; цей процес відбувається через різні форми суспільної свідомості, які становлять зміст культури (міфологію, релігію, науку тощо);

9) *знакову* (семіотичну), яка являє собою бачення культури як певної знакової системи. Без оволодіння цією системою зрозуміти досягнення культури неможливо. Найважливішим засобом пізнання культури є мова. Певні знакові системи потрібні для пізнання музики, живопису, театру тощо.

10) *гуманістичну*, як реалізацію верховних цінностей шляхом культивування людської гідності.

11) *людинотворчу*, як виявлення і культивування сутнісних сил людини, їх соціальне і духовне возвеличення і ушляхетнення.

12) *інтегративну*, яка здійснюється через об'єднання соціальних верств, народів, націй, країн. Єдність культури – найважливіша умова єдності держави. Об'єднуючим чинником є релігійна культура, дестабілізуючим – відмінності в культурі, вірі. Загальнолюдські чинники культури сприяють об'єднанню народів. Інтегративна функція збагачує людський досвід, примножує знання і технології, шліфує грані різних культур.

Зазначені вище функції дозволяють стверджувати, що культура виступає важливим чинником існування суспільства, гарантом його розвитку, що, в свою чергу, підтверджує необхідність її культивування й формування як в суспільстві в цілому, так і кожного окремого його представника – громадянина цього суспільства. Тобто культура – це стабільна відповідність способу й результату поведінки суб'єкта культурним імперативам – цінностям, знанням, нормам, принципам які склалися віками і існують в суспільстві сьогодні [7, 138].

Аналіз філософської, політичної, психолого-педагогічної літератури засвідчив, що в сучасних дослідженнях громадянська культура ототожнюється з культурою політичною, що, на наш погляд, не можна вважати виправданим.

Громадянська культура багатьма авторами розуміється як лояльна політична культура, при якій участь в політиці супроводжується довірою і пошаною до влади. При цьому традиціоналізм, прихильність національним і місцевим цінностям врівноважують особистісні інтереси і раціональний підхід.

Однак, зауважимо, що громадянська культура виступає найважливішим показником активного громадянства, ініціативної поведінки і практичної громадянської співучасті в суспільних справах.

Поняття громадянської культури, перш за все, передає рівень усвідомлення громадянином суспільних завдань, його практичну активність у процесі запровадження їх в життя. У цьому сенсі вона – структурний

елемент цивільного життя і виражає ступінь зрілості суспільства, здатність забезпечення загальногромадянських інтересів, форм і механізмів вироблення і реалізації спільних рішень, узгодженості дій. Тому громадянську культуру можна іменувати «культурою гуртожитку», що має джерелом традиційні норми, цінності, уявлення. Звідси можна зробити висновок що громадянська культура не носить політичного характеру, а її рівень визначає загальнокультурний розвиток людини.

Як вже було зазначено термін «громадянська культура» має багато тлумачень, зокрема:

– Л.Пай визначає громадянську культуру як систему переконань, вірувань та почуттів, які надають порядку і значущості суспільному процесу і забезпечують прийняття конститутивних правил, що спрямовують поведінку громадянина;

Г.Алмонд і С.Верба, В.Розенбаум розглядають громадянську культуру особистості як систему переконань про моделі соціальної поведінки та державні і політичні інститути, модель орієнтації і поведінки.

Російський вчений С.Вятр дає наступне визначення досліджуваному феномену як сукупність позицій, цінностей і зразків поведінки, що стосуються взаємовідносин влади і громадян.

Н.Кейзеров, вважає, що громадянська культура це ідеологічне, надбудовне явище, особлива модифікація культури, якість, спосіб (форми, рівні і т. ін.) духовно-практичної діяльності й відносин, що забезпечують відображення, закріплення та реалізацію генеральних класових і суспільних інтересів тощо.

На думку українського науковця І.Беха, громадянська культура – це „об’єднувальна аура для повноцінного розвитку особистості, яка б могла успішно розв’язувати складні життєві проблеми, активно творчо діяти, узгоджуючи державні й власні інтереси, і в цьому знаходити сенс свого життя” [1, 3].

О.Рогоза розглядає громадянську культуру як складову загальної культури, що охоплює: 1) життєдіяльність індивіда в суспільстві і реалізується завдяки усвідомленню себе членом конкретної спільноти, прийняттю її норм, історичних, культурних традицій і цінностей; 2) сформованість гуманістичного світогляду; 3) здатність поєднувати державні й особисті інтереси; 4) активну участь в громадських акціях на демократичних засадах. [5, 39].

Отже, у дослідженнях змісту поняття громадянської культури можна виділити два основні підходи. Перший – розглядає громадянську культуру як сукупність знань, переконань, духовних цінностей, принципів і способів діяльності, суспільного досвіду та традицій, а також державних інститутів. Другий – спеціально наголошує на узагальненій характеристиці людини, на мірі її соціального розвитку й активності, умінні використовувати суспільні знання на практиці. Прихильники цього підходу визнають громадянську культуру як процес, спосіб, форму реалізації сутнісних сил людини, її знань і суспільно-політичних переконань.

Слід визнати, що багато дослідників намагаються поєднати обидва ці підходи, що дає можливість, розкриваючи поняття громадянської культури, враховувати всі сторони цього суспільного явища. Ось чому громадянську культуру можна визначити як певний рівень громадянської свідомості людей у суспільстві, вміння використовувати набуті знання в практичній діяльності, а також способи соціальних дій і громадської поведінки індивідів або суспільних груп.

Загалом громадянську культуру можна визначити як комплекс стійких поглядів, переконань, орієнтацій і зразків поведінки, що характеризують ставлення людей до життя суспільства, рівень і спрямованість їх громадянської активності.

Аналіз наукових підходів до визначення поняття громадянської культури дозволяє вважати останню як вид духовної культури, що дає змогу людині відчувати себе юридично, морально та політично дієпроможною; гармонійно існувати в системі "людина-суспільство"; усвідомлювати свою належність до конкретної нації, держави, частини світу, Земної кулі, Всесвіту; бути відповідальною за стан останніх; свідомо відстоювати принципи демократії та гуманізму.

Громадянська культура зумовлює громадянську й життєву позицію, соціальну зрілість та суспільно-корисну діяльність особистості, її готовність до ефективного розв’язання завдань у процесі професійної діяльності на основі сформованих знань, умінь, навичок, ціннісних орієнтацій, професійно важливих якостей та здібностей. Вона містить у собі також національну культуру і цінності, зважає на загально цивілізаційний спадок людства, плюралізм вірувань та систему ідей, прагне до універсалізації загальних правил і цінностей.

Громадянська культура вміщує у собі громадянську освіченість, компетентність, досвід громадянської участі, громадянську зрілість особистості, яка характеризується духовно-моральними якостями, ціннісними орієнтаціями та світоглядно-психологічними характеристиками. [6].

Громадянська культура – це глибоке усвідомлення своєї належності до певної держави, почуття громадянської гідності, відповідальності й обов’язку, здатність рішуче відстоювати суспільно-державні цілі в складних життєвих ситуаціях. Тому основними функціями громадянської культури будемо вважати:

- гносеологічну або когнітивну, оскільки громадянська культура є засобом пізнання і самопізнання цивільного життя в суспільстві;
- інформаційну або комунікативну, яка забезпечує трансляцію соціальних норм і правил поведінки, досвіду та адекватність взаєморозуміння між суб’єктами взаємодії ;
- аксіологічну або ціннісно-орієнтаційну, адже вона задає певну систему координат, своєрідну картку громадянських та життєвих цінностей, в яких існує і на які орієнтується особистість;
- нормативно-регулюючу або управлінську, яка проявляється в тому, що громадянська культура виступає засобом соціального контролю за життєдіяльністю людини.

Таким чином, з'ясування сутності громадянської культури особистості та виокремлення її функцій підтвердило актуальність обраної нами проблеми і дало можливість більш чітко усвідомити необхідність проведення спеціальної роботи в сучасних освітніх закладах по її формуванню у сучасної молоді. Це, в свою чергу, вимагає уточнення структурної будови досліджуваного феномена, визначення показників і критеріїв його сформованості та розробки механізмів впливу на процес формування громадянської культури сучасної молоді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бех І.Д. Передмова // Теоретичні засади формування громадянської культури школярів / Дерев'яно Н.; За ред. В.Костіва. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С.3-6.
2. Головатий М.Ф. Політико-психологічні аспекти формування громадянської позиції молодішої генерації українства // Проблеми політичної психології та її роль у становленні громадянина Української держави: Матеріали Другої всеукр. наук. конф., 13-14 листоп. 1997р. – К., 1997. – С. 120-122.
3. Костенко О.М. Культура і закон – у протидії злу. – К.: Атіка, 2008. – 352 с.
4. Позінкевич Р.О. Освіта в системі культури. – Луцьк, 2000. – 347с.
5. Рогоза А. Виховання громадської активності студентів // Світло. – 1996. – №1. – С. 39-40.
6. Федорчук В.М. Громадянське виховання особистості і соціально-психологічна робота: концептуальний підхід та шляхи його реалізації // Виховна робота у вищих навчальних закладах: симбіоз нового і традиційного: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Кам'янець-Подільський: КПДПУ, ІВВ, 2001. – С. 28-32.
7. Ерышев А.А., Ребало В.А. Политическая культура личности. – К.: Вища школа, 1985. – 143 с.
8. Соколов В.Н., Панасюк Р.В. Современное студенчество и политика // Збірник наукових праць ОДПУ. – Одеса, 1998. – №5. – С.75-85.

***Резюме.** В статье раскрывается актуальность проблемы формирования гражданской культуры современной молодежи, её сущность и функции.*

***Ключевые слова:** культура, гражданская культура, функции гражданской культуры личности.*

***The summary.** Actuality of problem of forming of civil culture of modern youth, its essence and functions, opens up in the article.*

***Key words:** culture, civil culture, functions of civil culture of personality.*

Одержано редакцією 23.10.2009 р.

ЗМІСТ

Бабік О.С. Професіоналізм вчителя як важливий фактор при навчанні іноземної мови у дошкільному навчальному закладі.	3
Ботвінко О.М. Використання комп'ютерних технологій у процесі навчання іноземної мови в загальноосвітній школі.	7
Гронь Л.В. Вимоги до іншомовних текстів для розвитку вмінь розповіді на початковому ступені навчання на мовних факультетах вищих навчальних закладів.	11
Коломієць Н.М. Прийоми Блейна Рея в методі природовідповідності Джеймса Ашера.	15
Коржженевська О.В. Організація самостійної роботи учнів – важливий фактор інтенсифікації навчального процесу.	19
Салюк І.Я. Особистісно-орієнтований підхід у детермінації розвитку іншомовного мовлення школярів.	23
Кропивко І.М., Снічук О.А. Використання ресурсів і послуг мережі Інтернет у викладанні іноземних мов.	28
Цаль Т.В. Використання методів педагогічного стимулювання на початковому етапі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі та новітні технології.	36
Чорнолоз О.О. Теоретичні основи викладання чеської мови для студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	41
Якимчук А.В. Рефлексивні механізми навчання підлітків англomовної комунікації.	44
Волошун А.А. Проблеми застосування сучасних технологій в процесі засвоєння лексики на початковому етапі викладання іноземної мови.	50
Зінчук І.В. Зорова наочність як засіб семантизації іншомовної лексики.	53
Мороз Л.В., Кушнір Н.В. Специфіка роботи над термінами на заняттях іноземної мови у вищому навчальному закладі.	58
Мороз Л.В., Паішко І.О. Основні питання принципів і критеріїв відбору та засвоєння лексичного мінімуму студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	63
Ніколайчук Г.І. Особливості діалогу в процесі формування комунікативних умінь дитини дошкільного віку.	65
Середюк Л.А. Використання автентичної газетної хроніки на уроках німецької мови.	70
Турко І.-М.Б. Теоретичні аспекти вивчення творчості поетів-імажистів у вищих навчальних закладах.	72
Бричок Б.П. Використання інтерактивних технологій у процесі професійної підготовки вчителів початкових класів.	77
Джеджера К.В. Удосконалення мовлення як проблема формування культури спілкування студентів у вищих навчальних закладах.	80
Дуброва А.С., Снічук О.А., Трофімчук В.М. Принцип взаємопов'язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності з урахуванням їхніх особливостей і прискореним навчанням сприйняття мовлення.	83
Кочубей О.С. Особливості формування іншомовної компетенції студентів-філологів у вищому навчальному закладі.	85
Мазурок О.М. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної парадигми освіти.	89
Мороз Л.В., Ковалюк В.В., Черуха Н.В. Інтерпретація закономірностей засвоєння іншомовних слів студентами немовних спеціальностей вищих навчальних закладів.	92
Павелків К.М. Філософські та загальнотеоретичні засади дослідження проблеми формування рефлексивної культури майбутнього вчителя.	95
Перішко І.В. Розвиток інтелектуальних здібностей обдарованих школярів на основі проектної іншомовної діяльності.	100
Пивоварчук Т.О. Фактори розвитку комунікативних здібностей студентів.	106
Тадєєва М.І., Пархомчук М.М. Рання іншомовна освіта в європейських педагогічних традиціях.	109
Воробйова Л.М. Психолінгвістичні аспекти навчання іноземних мов.	113
Гончарук Р.А. Роль перекладу у міжкультурній комунікації і педагогічній соціалізації.	117
Янциур Л.А. Формування інтересу до образотворчої діяльності в системі дитячий садок-школа.	122
Дуброва А.С., Трофімчук В.М. Психолого-педагогічні можливості навчального перекладу і умови їхньої реалізації.	126
Шурин О.І. До питання формування педагогічної культури майбутніх вчителів у процесі фахової підготовки.	129
Войтович І.С. Батишкіна Ю.В. Комп'ютерні інформаційні технології в реалізації навчальних і наукових проектів у педагогічних вищих навчальних закладах.	131
Шутяк В.Г. Формування у молодших школярів позитивного ставлення до праці.	135
Поліщук Н.В. Особистісно-орієнтована технологія навчання при підготовці фахівців з технологічної освіти.	139

Яциур М.С. Курсова робота з методичних дисциплін у кредитно-модульній системі організації навчального процесу.	141
Герасименко О.А., Герасименко Н.П. Методи реалізації пошуково-дослідницьких проектів на заняттях з трудового навчання у 7-9 класах з використанням інформаційно-пошукових технологій.	147
Трофімчук Л.О. Проблема оптимального вибору методів активізації пізнавальної діяльності учнів у процесі позаурочних занять.	152
Грипич С.Н. Моральне виховання молодших школярів і дитяча література (психолого-педагогічний погляд на проблему).	156
Попчук О.В. Інноваційні технології навчання як умова розвитку професійної культури майбутніх фахівців документознавства та інформаційної діяльності.	160
Трофімчук В.М. Сутність і класифікація художньо-конструкторських знань та умінь старшокласників, які формуються у процесі трудового навчання.	164
Войтко А.І. Педагогічна підтримка професійного самовизначення учнів 8-9 класів на основі професійних проб.	168
Сіпайло В.О. Використання сучасних систем крою проектування одягу при підготовці майбутніх вчителів технологій.	173
Мохнюк Р.С. Формування громадянської культури студентства – проблема сучасного виховання.	178
Відомості про авторів.	183

Наукове видання

ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 42

Заснований у 1996 р.

Відповідальний редактор збірника Мороз Л.В..

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 25.10.2009 р. Підписано до друку 27.11.2009 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.

Ум. друк. арк. 30,6. Обл. вид. арк. 31,2. Замовлення № 79/1. Наклад 120.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31

Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і
трудової підготовки (к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі

Рівненського державного гуманітарного університету

33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 42.— Рівне: РДГУ, 2009. — 186 с.**

ISBN 966 — 7281 — 09 — 01.

Збірник наукових праць містить статті з проблем викладання мов і літератур світу, а також з теорії і методики виховання, професійної орієнтації, розвитку та навчання учнів і студентів.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, учителів, вихователів, практичних працівників освіти, керівників дошкільних і загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20